

УДК 378:615

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В
УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

В.Л.Сліпчук

***Анотація.** У статті розкрито поняття «фахівець фармацевтичної галузі» та здійснено аналіз змісту професійної підготовки як складової неперервної освіти.*

***Ключові слова:** неперервна професійна освіта; професійна підготовка; фахівець фармацевтичної галузі.*

***Аннотация.** В статье раскрыто понятие «специалист фармацевтической отрасли» и осуществлен анализ содержания профессиональной подготовки как составной непрерывного образования.*

***Ключевые слова:** непрерывное профессиональное образование; профессиональная подготовка; специалист фармацевтической отрасли.*

***Summary.** The article deals with the concept of «specialist of the pharmaceutical industry» and analyzes the content of vocational education as the part of the lifelong learning.*

***Keywords:** continuous professional education; training; specialist of the pharmaceutical industry.*

© В.Л.Сліпчук

Постановка проблеми. Сучасні вимоги суспільства й держави до фахівців фармацевтичної галузі, спроможних виконувати професійні функції на високому рівні, неоліки їхньої кваліфікації відповідно до сучасних світових тенденцій, нагальна потреба реформування сучасної системи фармацевтичної освіти та її наближення до світових стандартів на основі принципів безперервності та гуманітаризації посилюють проблему неперервної професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі.

Здоров'я української нації є запорукою добробуту та процвітання держави й людства. Наявність міцного здоров'я є необхідною умовою продовження роду, розв'язання демографічних проблем держави, розвитку духовних і фізичних сил, високої працездатності та активного життя членів суспільства. Проблеми здоров'я завжди посідали значне місце в суспільно-економічному та культурному житті. У зв'язку із цим, про стан здоров'я пкікується як сама людина, так і органи системи охорони здоров'я, медичні й фармацевтичні працівники [7].

Важливим завданням діяльності вищих навчальних закладів є підготовка освіченого, творчого фахівця, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, а також формування системи цінностей, у якій одне з перших місць посідає цінність людського здоров'я, його збереження.

Аналіз останніх публікацій. У науковій літературі висвітлюються проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців (С.Батишев, В.Бондар, М.Васильєва, М.Євтух, Л.Кайдалова, О.Коваленко, Н.Кузьміна, М.Лазарєв, В.Ледньов, П.Лузан, В.Манько, О.Мороз, В.Наумчук, Т.Однолеток, К.Платонов, В.Семиченко та ін.), розкрито засади її безперервності (А.Алексюк, Ж.Делор, Н.Ничкало, С.Сисоева та ін.), запровадження педагогічних технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців (В.Беспалько, Л.Занков, Л.Романишина, Г.Селевко, С.Сисоева, С.Смирнов, Н.Тализіна та ін.), забезпечення ефективності професійної підготовки з використанням компетентнісного підходу (В.Байденко, І.Зимняя, О.Овчарук, О.Пометун, А.Хуторської та ін.).

Незважаючи на підвищений інтерес до проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі, на сьогодні вона залишається недостатньо дослідженою, а в умовах євроінтеграції та глобалізації освіти потребує значної уваги.

Мета статті – охарактеризувати зміст професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі в умовах неперервної професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед основних підходів до наукової інтерпретації сутності професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі значну роль відіграють думки й погляди вчених-педагогів, які у своїх дослідженнях неодноразово підкреслювали необхідність і важливість розгляду процесу професійного становлення фахівця фармацевтичної галузі.

Проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні не існує єдиного погляду на розуміння професійної підготовки. Психологи розглядають її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно-значущими знаннями, вміннями й навичками [13].

У педагогічній енциклопедії професійна підготовка тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення тому, хто навчається, відповідних знань і вмінь [11]. Проте деякі вчені вважають за доцільне розглядати її як систему організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, умінь, навичок і професійної готовності до певної діяльності.

У Енциклопедії професійної освіти поняття «професійна підготовка» потрактовується як процес професійного розвитку фахівця, що забезпечує набуття базових знань, умінь, навичок і якостей, практичного досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, а також це процес повідомлення відповідних знань [19]. Інше визначення професійної підготовки розглядає її як процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, пов'язаного з оволодінням певним родом занять, професією [11].

У культурологічному просторі професійна підготовка представлена як освітній процес, у якому студент і викладач реалізують себе як суб'єкти культури, а зміст освіти будується відповідно до змісту педагогічної культури, та із застосуванням особистісно орієнтованих технологій, культурних критеріїв і оцінок рівня готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності. В.Афонін та А.Сениця зазначають, що професійна підготовка повинна розглядатися через її результат або через процес його отримання як сукупності спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей професійного досвіду та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної діяльності за певним фахом. Т.В.Однолеток визначає професійну підготовку як складну багатогранну систему, спрямовану на здобуття та розвиток

достатнього для продуктивної професійної діяльності рівня компетентності в процесі навчання у вищому навчальному закладі й практичній діяльності.

І.Гавриш зазначає, що термін підготовка, який тісно пов'язаний з фаховою освітою та базується на концепції безперервного навчання, збагачує поняття готовність; підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність як результат професійної підготовки. С.С. Вітвицька розглядає поняття «підготовка до професійної діяльності» як об'єктивний творчий процес, що ґрунтується на закономірностях, які зумовлені потребами соціально-економічного й культурного розвитку суспільства, стратегічними завданнями реформування системи освіти в Україні. С.О. Сисоева визначає домінуючу мету професійної підготовки, яка на її думку, полягає в готовності майбутнього фахівця до професійного й особистісного розвитку [14].

Учені, вивчаючи професійну підготовку в аспекті її педагогічного забезпечення, насамперед, звертають свою увагу на її зміст, який включає поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних, моральних якостей особистості, важливих для роботи в певній сфері людської діяльності [4].

Аналізуючи зміст професійної підготовки, В.А.Семиченко розглядає її у трьох аспектах [13]:
як процес, в ході якого відбувається професійне становлення майбутніх фахівців;
як мету й результат діяльності навчального закладу;
як сенс включення студента в навчально-виховну діяльність.

М.О.Лянной вважає доцільним розглядати зміст поняття «професійна підготовка» у таких аспектах:

- з погляду її організаторів – це процес створення науково-педагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності;

- з погляду студентів – це процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням;

- як результат професійної підготовки – це готовність її суб'єктів до професійної діяльності.

До того ж, дослідник зазначає, що професійна підготовка майбутнього фахівця в умовах вищого навчального закладу є складною багатогранною системою, яка базується на таких загальноприйнятих принципах, як: принцип безперервності освіти (злиття базової та подальшої підготовки до трудової та суспільної діяльності в єдиний, цілісний освітній процес, який сприяє формуванню стійкого інтересу й потреби в постійному поповненні знань та удосконаленні практичних умінь і навичок); принцип інтегративності (планування безперервного процесу підготовки, що відбувається по висхідній лінії як інтегративне ціле відносно самостійних складових); принцип фундаменталізації (полягає не в засвоєнні навчальних предметів, традиційно віднесених до фундаментальних, а в широті та ґрунтовності, які забезпечують у перспективі професійну мобільність фахівця, розширюють його професійну компетентність, формують готовність до оперативного реагування на можливі зміни у сфері професійної діяльності); принцип гуманізації (перенос уваги із засобів професійної підготовки (методів, форм, способів) на суб'єкт професійної підготовки (студента); врахування особистісних цілей і інтересів студентів, наповнення олюдненим змістом навчальних дисциплін, застосування активних методів і форм навчання, де оволодіння знаннями здійснюється в процесі пошуку істини, зіткнення думок, поглядів, позицій, розвитку самоконтролю й самооцінки студентів); принцип самостійності (можливість студентів самим визначати траєкторію оволодіння професією; стрижнем самостійної роботи студента є наявність пізнавальної задачі та способу її розв'язання без прямої допомоги з боку викладача або з мінімальним його втручанням, при цьому самостійна діяльність студента завжди спрямована на перехід від способу відтворення до принципово іншого — творчого розв'язання завдань) та ін.

Розглянемо поняття «фахівець фармацевтичної галузі».

Як показав аналіз нормативних документів, на міжнародному рівні, на жаль, не існує єдиного класифікатора кадрових ресурсів у системі охорони здоров'я. З 2006 року експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) разом із фахівцями з Міжнародної організації праці (МОП) здійснюють роботу над створенням єдиного, більш деталізованого класифікатора кадрових ресурсів, який був би придатним для більшості країн. У документах ВООЗ та Міжнародної Фармацевтичної Федерації зазначається, що фармацевтичні фахівці здійснюють свою діяльність у різних галузях у зв'язку з динамічним розвитком пріоритетних напрямів та потреб охорони здоров'я на державному та міжнародному рівнях.

Фахівець фармацевтичної галузі – це особа, котра здобула фармацевтичну освіту й кваліфікацію (звання) у спеціальних навчальних закладах чи підготовлених безпосередньо в установах охорони

здоров'я й допущена, згідно із законом, до фармацевтичної діяльності [8]. Фахівець фармацевтичної галузі має право виконувати професійні обов'язки в аптечних установах, фармацевтичних заводах та фабриках, лабораторіях зі стандартизації та сертифікації фармацевтичної продукції, гуртових фармацевтичних фірмах, аптечних закладах (аптека, кіоск, склад).

Отримавши необхідну освіту, висококваліфікований фахівець фармацевтичної галузі, згідно з вимогами нормативних положень МОЗ України, у відповідності зі стратегією розвитку фармацевтичної галузі зможе: здійснювати виробництво фармацевтичної продукції; забезпечувати та контролювати виробництво основних фармацевтичних продуктів та фармацевтичних препаратів; здійснювати пошук, розробку та виготовлення лікарських засобів; проводити дослідження, стандартизацію та відпуск лікарських засобів медичного призначення; організовувати оптову торгівлю фармацевтичною продукцією; здійснювати роздрібну торгівлю фармацевтичними препаратами; організовувати оптову торгівлю фармацевтичними товарами; здійснювати роздрібну торгівлю фармацевтичними товарами; проводити аналіз фармакокінетичних даних; проводити порівняльну характеристику офіційних засобів траволікування з урахуванням складу діючих речовин, механізму дії та фармакологічних властивостей з метою визначення переваг та недоліків окремих препаратів, технологічних та хімічних несумісностей; упроваджувати принципи індивідуалізації фітотерапії для підвищення ефективності й зниження ризику негативних наслідків траволікування; здійснювати аналіз відповідності засобів та методів неофіційного (емпіричного) траволікування до вимог офіційної медицини і фітотерапії; проводити створення нових фітопрепаратів на основі даних народної медицини; здійснювати розробку біологічно активних добавок (БАД) на основі рослинної сировини; формувати статистичну базу даних щодо Державної системи контролю за побічною дією ліків; упроваджувати Державну систему контролю за побічною дією ліків у практичну діяльність лікувально-профілактичних установ; проводити маркетингове дослідження ринку фармацевтичних засобів та суспільної думки; проводити оцінку рівня ефективності роботи працівників фармацевтичного закладу; проводити аналіз і оцінку стану попиту та пропозицій лікарських препаратів та виробів медичного призначення; проводити аналіз та оцінку мікробіологічної безпеки лікарських засобів; працювати в галузі охорони здоров'я та соціальної допомоги.

Аналізуючи нормативні кваліфікаційні характеристики професійної діяльності фахівців фармації, Л.Г.Кайдалова відмічає, що традиційно у фармації сформувалися кваліфікації «фармацевт» та «провізор». Фармацевт – це фахівець із фармацевтичною освітою, фахівець освітньо-кваліфікаційного рівня, молодший спеціаліст, бакалавр, предметною діяльністю якого є забезпечення населення лікарськими засобами й товарами медичного призначення, збереження і контролю якості лікарських засобів, а провізор – це фахівець вищої категорії. На провізора не тільки покладається обов'язок забезпечити хворого якісними лікарськими засобами та виробами медичного призначення, але головним завданням його професійної діяльності стає підвищення ефективності й безпеки лікарської терапії конкретного хворого [7].

За міжнародними офіційними документами, фармацевт (pharmacist) – це кваліфікований спеціаліст, що займається виготовленням і реалізацією різних лікарських засобів [10]. Інше визначення поняття «фармацевт» – це спеціаліст з вищою чи середньою фармацевтичною освітою, який має право займатися фармацевтичною діяльністю [2]. Більш широке трактування поняття «фармацевт» пропонує В.П.Черних: спеціаліст з фармацевтичною освітою, фахівець освітньо-кваліфікаційного рівня, молодший спеціаліст за спеціальністю 5.120201 – фармація, предметною галуззю діяльності якого є забезпечення населення лікарськими засобами й товарами медичного призначення, збереження й контролю якості лікарських засобів [18].

В.Т.Бусел не розмежовує поняття «фармацевт» та «провізор», зазначаючи, що фармацевт – це аптечний працівник із фармацевтичною освітою, який виготовляє ліки; провізор [3]. Ми вважаємо таке твердження помилковим, оскільки провізор (лат. *provisor* – той, що заздалегідь піклується, заготовлюючий) — не лише фахівець із повною вищою фармацевтичною освітою. Звання провізора, як правило, дає право на самостійну фармацевтичну роботу та на управління аптекою [12].

Для провізорів встановлено такі кваліфікаційні категорії [6]:

- Провізор вищої кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація за фахом «Провізор загального профілю» (інтернатура, курси спеціалізації). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора-спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) вищої кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 10 років.

- Провізор I кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація за фахом «Провізор загального

профілю» (інтернатура, курси спеціалізації). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора-спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) I кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 7 років.

- Провізор II кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація за фахом «Провізор загального профілю» (інтернатура, курси спеціалізації). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора-спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) II кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 5 років.

- Провізор: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація за фахом «Провізор загального профілю» (інтернатура, курси спеціалізації). Наявність сертифіката провізора-спеціаліста. Без вимог до стажу роботи.

Важливо зауважити, що фармацевтичні працівники є фахівцями охорони здоров'я, професійні обов'язки яких спрямовані на забезпечення максимального терапевтичного впливу на людей, які лікуються препаратами. Фахівці повинні постійно оновлювати свої знання, слідкувати за досягненнями фармацевтичної науки й практики, вимогами до професійної підготовки, законами, що регламентують діяльність та контролюють лікарські препарати.

Аналіз вимог, викладених у рекомендаціях ВООЗ та FIP свідчить про те, що акцент зроблений не на необхідності отримати більш глибокі фахові знання із галузі фармації, а на вдосконалення компетентностей, професійних та особистісних якостей, які разом із набутими професійними навичками дозволять фахівцеві посісти належне місце серед працівників системи охорони здоров'я [17].

І.Д. Бойчук, досліджуючи проблеми професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі, вбачає у професійній підготовці фармацевтів складову частину ступеневої освіти, що передбачає оволодіння знаннями, уміннями, навичками майбутнього фармацевта, спрямована на максимально повноцінну професійну самореалізацію особистості й зорієнтована на кон'юнктуру ринку праці [1].

Науковець наголошує, що набуття та вдосконалення навичок виконання професійних операцій відбувається через професійну практичну підготовку – частину навчання в професійному навчальному закладі, в процесі якої студент одержує необхідні для професійної діяльності навички та уміння, а також спеціальні практичні знання. Зміст професійної практичної підготовки визначається навчальними планами, розробленими на основі кваліфікаційної характеристики, реалізується в процесі виробничого навчання та виробничої практики.

Результати аналізу наукових досліджень І. Вітенка, К. Платонова, Б. Ясько та інших науковців показали, що в професійній підготовці майбутніх фахівців фармацевтичного профілю необхідно враховувати категорії пацієнтів аптечних закладів та їхні особливості, щоб завчасно запобігти конфлікту, вияву агресії з боку працівників або відвідувачів, які звернулися до аптечного закладу.

Зауважимо, що зміст професійної підготовки обумовлений не тільки майбутнім видом діяльності, але й потребами універсального розвитку людської культури.

Л.Г.Кайдалова у своєму дисертаційному дослідженні пропонує визначення неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичного профілю як освітньої системи, що ґрунтується на визнанні освіти як безперервного процесу протягом усього життя (професійної життєдіяльності), який забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості, професійних та особистісних якостей фахівця, всебічне збагачення його духовного світу, постійно вдосконалюється в сучасних ринкових умовах праці, покликана забезпечувати сформованість їхньої професійної компетентності шляхом варіативності, ступеневості навчання, створення умов для розкриття особистого потенціалу та постійного вдосконалення майбутнього фахівця [7].

Проведений дослідницею аналіз світових систем вищої фармацевтичної освіти засвідчив, що історично склалися три найбільш поширені групи професійної підготовки фахівців фармацевтичного профілю:

перша група – це країни Центральної та Східної Європи, Скандинавії, де базовими є хімічні науки;

друга група – франко-італійсько-іспанська школа, де перевага віддається медико-біологічним дисциплінам;

третья група – країни, де підготовка здійснюється за традиціями англійської фармацевтичної школи з поглибленою фармацевтичною практикою.

До того ж, з урахуванням сучасних інтеграційних процесів і реформування професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичного профілю в системі неперервної підготовки вченою виокремлено основні принципи, на яких повинна будуватися неперервна професійна підготовка: науковості змісту та

методів навчання, доступності, систематичності й послідовності, ступеневості, гуманізації та гуманітаризації, орієнтації змісту на майбутню спеціальність, практичної спрямованості навчання, індивідуалізації, диференціації, гнучкості й партнерства, випереджального навчання. Така система враховує вимоги, які висуваються до сучасних фахівців міжнародними освітніми організаціями, роботодавцями, споживачами та відповідають рекомендаціям Болонського процесу.

Отже, за педагогічною літературою поняття «професійна підготовка» трактується як процес формування сукупності фахових знань, умінь і навичок, атрибутів, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності. Крім того, представники педагогічної науки вбачають сутність такої підготовки в набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння інтелектуальних знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей.

Професійна освіта розглядається як значуща складова неперервної освіти, яка визначається як сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати спеціалістами середньої чи вищої кваліфікації, а психологічні проблеми професійної освіти значною мірою пов'язані з професійним становленням і розвитком особистості в системі професійної освіти, впровадженням нових педагогічних технологій у професійних навчальних закладах різних рівнів акредитації (Л.В. Зданевич, О.Є. Остапчук, В.В. Рибалка та ін.).

Ідею про неперервність освіти деякі дослідники знаходять ще в Арістотеля, Сократа, Платона, Конфуція, Сенеки, джерелом якої є релігійно-філософські уявлення і вчення про постійне духовне вдосконалення людини. Попередником сучасних поглядів на неперервну освіту вважається Я.А. Коменський, який зазначав, що кожен вік підходить для навчання і в людини в житті взагалі немає іншої мети, крім навчання. Неперервна освіта розвивалася, з одного боку, як педагогічна концепція, а з іншого – як феномен практики [5].

Уперше концепція «неперервної освіти» була представлена на форумі ЮНЕСКО (1965) видатним теоретиком П. Ленграндом і викликала значний теоретичний та практичний резонанс. У запропонованому П. Ленграндом трактуванні неперервної освіти втілено гуманістичну ідею: у центр поставлено всі освітні начала людини, якій слід створити умови для повного розвитку її здібностей протягом усього життя. Поштовхом для створення теорії неперервної освіти стала глобальна концепція «єдності світу», згідно з якою всі структурні частини людської цивілізації взаємопов'язані та взаємозумовлені. При цьому людина є головною цінністю й точкою переломлення всіх процесів, що відбуваються у світі.

Вагомим недоліком, що ускладнює реалізацію концепції неперервної освіти є відсутність чіткого визначення поняття «неперервної освіти». У сучасній педагогіці поряд із поняттям «неперервна освіта» вживають інші, зокрема: «пожиттєва освіта» (life long education), «перманентна освіта» (permanent education), «освіта дорослих» (adult education), «подальша освіта» (further education), «освіта, що продовжується» (continuing education), «професійна освіта, що продовжується» (continuing professional education), «освіта, що поновлюється» (recurrent education). Ці терміни є досить близькими за значенням, проте не є синонімічними. Автори названих теорій спираються на конкретні економічні, філософські, соціальні, психологічні та педагогічні позиції.

Н.Г.Ничкало зазначає, що в сучасних умовах набули розвитку різні підходи до визначення сутності поняття «неперервна освіта». Вона розглядається як [9]:

- філософсько-педагогічна концепція, згідно з якою освіта трактується як процес, що охоплює все життя людини;
- важливий аспект освітньої практики на різних ступенях системи освіти, що представляє її як постійне цілеспрямоване освоєння людиною соціокультурного досвіду різних поколінь;
- принцип організації освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях;
- принцип реалізації державної політики в галузі освіти;
- сучасна світова тенденція в галузі освіти;
- парадигма науково-педагогічного мислення.

Відомий діяч ЮНЕСКО Р.Даве вважав, що «...неперервна освіта – це процес особистісного, соціального й професійного розвитку індивіда протягом його життя, здійснюваний з метою удосконалення якості життя як окремого індивіда, так і суспільства. Це всеосяжна й об'єднуюча ідея, що охоплює формальне, неформальне й позаформальне навчання, здійснюване з метою досягнення якнайповнішого розвитку різноманітних сторін життя на різних його щаблях. Вона пов'язана як з розвитком особистості, так і з соціальним прогресом» [20]. Л. Сігаєва пропонує таке визначення: «Неперервна освіта – це інтегративний елемент життєдіяльності особистості, умова постійного розвитку індивідуального досвіду людини в процесі її соціалізації» [15]. Р. Багналл вважає, що термін «неперервна освіта» вживається для розкриття освітніх функцій, як-от: підготовка індивіда до

керування власним дорослим життям; розподіл освіти в процесі життєвого шляху індивіда; освітня функція всього життєвого досвіду особистості й ототожнення освіти власне з самим життям.

З'ясуємо поняття «неперервна професійна освіта». Згідно з Інтегрованою програмою дій у сфері безперервної освіти (Рішення Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу) під поняттям «неперервна професійна освіта» розуміється професійна освіта, яку здобуває людина на території Європейського Союзу протягом усього професійного життя [14].

Неперервна професійна освіта, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої підготовки, досягнення цілісності і наступності в навчанні та вихованні; перетворення набуття освіти в процес, що триває упродовж усього життя людини – це основна із тенденцій розвитку сучасної освіти.

Тенденція і тенденційність (від лат. *tendo* – направляю, прагну) – можливість тих чи інших подій розвиватися в даному напрямку. Отже, це: 1. Напрямок розвитку чого-небудь. 2. Прагнення, намір, властиві кому-, чому-небудь. 3. Провідна думка, ідея в науковій чи іншій сфері [16].

З психологічного погляду, тенденція – це стійкі стратегії життя й поведінки людини: «мати» і «бути». Сутність першої тенденції – це прагнення особистості «мати» (матеріальні цінності, задоволення, добробут тощо). Сутність другої – прагнення «бути» (самореалізовуватися, самовиражатися, тобто розвинути свою індивідуальну неповторність). У гуманістичному психоаналізі стверджується, що тільки реалізація в житті другої тенденції може принести справжнє щастя [3].

Неперервність професійної освіти, як світова тенденція, формується в другій половині ХХ ст. Саме в цей період посилилася тенденція до міжнародного співробітництва в галузі професійної освіти. Насамперед ідеться про широкую діяльність ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці (МОП), які ухвалили документи з проблем професійного навчання різних категорій населення [9]:

- у 1962 р. Генеральна конференція Міжнародної організації праці на 46-й сесії ухвалила Рекомендацію щодо професійного навчання. У цьому документі чітко обґрунтовується потреба в неперервності професійного навчання, що відповідно закріплено в спеціально сформульованому принципі: навчання є процесом, який триває протягом усього трудового життя людини відповідно до її потреб як індивіда й члена суспільства;

- у 1974 р. Генеральна конференція ООН з питань освіти, науки і культури ухвалила Рекомендації щодо професійного й технічного навчання;

- у 1975 р. Генеральна конференція МОП ухвалила Конвенцію про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів та Рекомендації щодо професійної орієнтації і професійної підготовки в галузі людських ресурсів;

- у 1976 р. Генеральна конференція ООН з питань науки, освіти і культури на 19-й конференції прийняла Рекомендації про розвиток освіти дорослих;

- у 1989 р. Генеральна конференція ООН з питань науки, освіти і культури ухвалила Конвенцію про технічну і професійну освіту;

- у 1997 р. Генеральна конференція ЮНЕСКО ухвалює резолюції щодо двох програм «Освіта для всіх протягом усього життя» та «Реформа освіти в перспективі освіти протягом життя»;

- у 1999 р. Другий Міжнародний конгрес ЮНЕСКО з технічної і професійної освіти «Освіта і підготовка всього життя: шляхопровід у майбутнє» ухвалив Рекомендації Генеральному директору ЮНЕСКО «Технічна та професійна освіта і навчання: погляд для ХХІ століття».

У цих та інших документах міжнародних організацій концептуально спрогнозовано, на думку українських учених, підходи до розв'язання проблем професійної освіти з урахуванням тенденцій світового економічного розвитку. Враховуючи необхідність нових взаємозв'язків між освітою, трудовим життям і суспільством загалом, технічна й професійна освіта має існувати як частини системи неперервної освіти, пристосована до потреб кожної країни.

Неперервна професійна освіта – це відносно особистісна самостійна система, функцією якої є активна й самостійна діяльність за власним бажанням людини, спрямована на розширення професійних знань, на задоволення своїх професійних потреб та інтересів, на підвищення професійної майстерності [5].

Важливо наголосити на тому, що неперервна професійна освіта є необхідною діяльністю людини у всі періоди її життя, під якою «мають на увазі можливість для всіх людей будь-якого віку застосовувати, поновляти, доповнювати раніше набуті знання й уміння, постійно розширювати свій світогляд, підвищувати культуру й розвивати здібності, отримувати спеціальність і удосконалюватися в ній. Професійна освіта призначена для виконання спеціального, лише їй властивого соціального замовлення. Саме тому ця освіта як соціальний інститут покликана створювати необхідні умови, які забезпечують усім членам суспільства можливість на основі кваліфікованої праці брати діяльну участь у створенні національного та власного добробуту».

С.О. Сисоєва наполягає, що коректність поняття «неперервна професійна освіта» визначається тим, що кожен новий імпульс до пізнання забезпечується внутрішнім саморозвитком і мотивацією людини, які є основою самої можливості подальшого її удосконалення, а тому не можуть виключатися з загального процесу освіти [14].

Завдяки своїй змістовій наповненості й необмеженості в часі неперервна професійна освіта має можливість для виконання важливих функцій, а саме:

- соціокультурної, розвивальної (задоволення й розвиток духовних запитів особистості, створення умов для її постійного творчого зростання);
- загальноосвітньої, компенсуючої (усунення недоліків у базовій освіті, її доповнення новою інформацією, що з'являється в умовах інформаційно-технологічної революції);
- адаптивної (гнучка професійна підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації з метою оновлення професійного досвіду, здобуття іншого фаху в умовах постійних змін на виробництві, розвитку теле- та радіокомунікацій, комп'ютерного доступу до інформаційних банків даних тощо);
- економічної (задоволення потреб держави, регіонів, різних галузей промисловості, сільського господарства й сфери послуг у конкурентоспроможних фахівцях, підготовлених до впровадження новітніх технологій, техніки та ін.).

Н.Г. Ничкало наголошує на тому, що ці функції взаємопов'язані і доповнюють одна одну. Поряд з цим з'являються нові, що зумовлено специфікою і динамічністю змін у соціально-культурному розвитку в кожній державі на різних історичних етапах.

Висновки. Неперервна професійна освіта – це, щонайперше, систематична, цілеспрямована діяльність з набуття й удосконалення знань, умінь та навичок як у будь-яких видах загальних і спеціальних навчальних закладів, так і шляхом самоосвіти. Системність неперервної професійної освіти, що побудована на ступеневій основі, дає можливість гнучко й оперативно реагувати на зміну потреб суспільства, соціальних груп і окремих особистостей. У такій системі очевидний пріоритет вищої школи, яка фактично визначає цілі та зміст діяльності всіх інших ланок.

В основі неперервної професійної підготовки повинні бути закладені сучасні підходи до професійного навчання майбутніх фахівців з урахуванням вимог галузі на основі аналізу специфічних особливостей професійної діяльності фахівців фармацевтичного профілю, що визначається як фармацевтично-профілактична діяльність людини й передбачає інтеграцію професійних, фундаментальних, природничо-наукових, гуманітарних, психолого-педагогічних знань, умінь та навичок і професійної культури фахівця фармацевтичної галузі загалом.

Недостатньо дослідженими залишаються теоретичні та методичні засади неперервної професійної підготовки, що спричиняє необхідність розробки й упровадження системи неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі та зумовлює реформування й гармонізацію фармацевтичної освіти відповідно до світових тенденцій.

Література

1. Бойчук І. Д. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі / І. Д. Бойчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту: [зб. наук. праць]. – Харків, 2009. – № 9. – С. 18-22.
2. Большая медицинская энциклопедия // Б. В. Петровский. – 3-е издание. – М.: Советская энциклопедия, 1974. (т. 26, с. 222).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – К.: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Десятов Т. Сучасне наукове бачення неперервної професійної освіти: стратегія розвитку у масштабах геополітичних регіонів / Т. Десятов // Неперервна освіта. – 2002. – №2. – С. 12-17.
6. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: Вип. 78 Охорона здоров'я. МОЗ України. Мін. праці та соціал. політики України. – К., 2002. – 372 с.
7. Кайдалова Л. Г. Теоретичні та методичні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Г. Кайдалова. – Запоріжжя, 2011. – 42 с.
8. Менеджмент у фармації / О. Є. Кузьмін, Б. П. Громовик, Г. Д. Гасюк. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 448 с.
9. Ничкало Н. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Ничкало // Неперервна професійна освіта. – 2001. – № 1. – С. 9-21.
10. Оксфордський медичний словарь: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/neuro.net.Ru>
11. Педагогическая энциклопедия / И. А. Каиров, Ф. Н. Петров и др. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – Т. 3. – С. 549.
12. Провізор – менеджер від фармакології: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.com.ua/ua/articles/421/>

13. Семиченко В.А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: дис.... докт. псих. наук: 19.00.07. – К., 1992. – 432с.
14. Сисоева С. О. Неперервна професійна освіта у документах Європейського Союзу / С. О. Сисоева, С. Г. Заскалета. – К., 2009. – 275 с.
15. Сігаєва Л. Неперервна освіта дорослих: соціальний аспект / Л. Сігаєва // Неперервна професійна освіта. – 2005. – № 1. – С. 40-45.
16. Словник іншомовних слів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=32919>
17. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения // Основные документы ВОЗ. – Женева, 1978. – С. 5-26.
18. Фармацевтична енциклопедія / В. П. Черних. – К.: «МОРІОН», 2005. – 848 с.: ил. 16 с.
19. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С. Я. Батышева. – М.: АПО, 1998. – Т. 2. – 440 с. – С. 390.
20. Dave R. H. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects // Foundation of Lifelong Education. – Hambourg, 1976. – P. 34.